

DZIEJE OSADNICTWA ISLANDII I ARCHITEKTURA REYKJAVIKU NA PRZYKŁADACH

Małgorzata Doroz-Turek

Katedra Gospodarki Przestrzennej, Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie
Department of Land Management, The College of Enterprise and Administration in Lublin
ul. Bursaki 12, 20-150 Lublin, e-mail: trinity75@tlen.pl

Streszczenie. Artykuł poświęcony został nordyckiemu kraju na wyspie, o którym słyszymy głównie z powodu erupcji wulkanów. W artykule, napisanym pod wpływem wrażeń i fascynacji naocznie poznanej Islandii i przestrzeni jej stolicy, przedstawiono rys historyczny osadnictwa od początku jego istnienia i zaprezentowano kilka ważniejszych obiektów związanych z historią i przestrzenią urbanistyczną Reykjavíku, stolicy jednej z najpiękniejszych wysp na świecie.

Słowa kluczowe: Islandia, Reykjavík, osadnictwo, miasto, architektki, architektura

*Baśniowa Islandia,
Surowy krajobraz jak na księżycu,
Wulkany, gejzery, lodowce...
tak mówią o tym kraju odwiedzający go turyści.*

WPROWADZENIE

Islandia (isl. *Ísland*), państwo europejskie, zlokalizowana jest na najdalej na północ wysuniętej wyspie w północnej części Oceanu Atlantyckiego (ryc. 1) o tej samej nazwie i na paru mniejszych wysepkach. Część świata znana z wielu wulkanów, w tym czynnych – Hekla, Katla, Askja, Grimsvötn, Hvannadalshnúkur (najwyższy szczyt kraju) oraz z lodowców, pokrywających około 11% powierzchni kraju; największe z nich to: Vatnajökull – 8300 km², Langjökull i Hofsjökull ponad 900 km², Mýrdalsjökull – 596 km² oraz Drangajökull – 160 km². O czynności wulkanów świadczą występujące tu także liczne gejzery i gorące źródła. Wszystkie te charakterystyczne geograficzne cechy, będące jednocześnie dwoma przeciwieństwami, tj. ogień – gorące lawy i źródła – gejzery oraz woda pod postacią lodu, wynikają ze szczególnego położenia wyspy na Grzbiecie Śród atlantyckim, który przebiega przez sam jej środek. I tak nazwa wyspy i kraju – Islandia brzmiąca w tłumaczeniu „ziemia lodu” pochodzi od

lodowca, a nazwa stolicy Reykjavik – to znaczy „dymiąca zatoka” – od gorących źródeł i gejzerów¹

Ryc. 1. Lokalizacja Islandii, Mapa

Fig. 1. Location of Iceland, the map

OSADNICTWO

Islandia należy do najpóźniej zasiedlonych obszarów Europy. Dopiero w VIII w. była penetrowana przez mnichów iryjskich [Rejman 2006, s. 397]. Zgodnie z przekazem średniowiecznego islandzkiego rękopisu *Landnámabók*², historia osadnictwa na wyspie rozpoczyna się w miejscu dzisiejszej stolicy. Pierwszy legendarny, stały mieszkaniec Islandii Ingólfur Arnarson osiadł w Reykjavíku ok. 874 r. Przybyły z Norwegii Wiking zbudował tu swoje gospodarstwo, udowadniając tym samym, że miejsce to nadaje się do zamieszkania i założenia osady. Po 870 r. nastąpiła kolonizacja wyspy za sprawą uciekających z Norwegii przeciwników króla Harald I Pięknowłosego [Rejman 2006, s. 397]. Wynika z tego, że miasto Reykjavík było jednym z miast powstałych między 500

¹ <http://2.pl.wikipedia.org/wiki/Reykjav%C3%ADk>; <http://www.islandia.org.pl/>; Evans 2008, s. 134–135.

² „*Księga o zasiedleniu*” z XIII w., oparta na starszym dziele, opisująca odkrycie Islandii i jej zasiedlenie w IX i X w.

a 1500 r. n.e., które nie było zaplanowane w dosłownym tego słowa znaczeniu, w przeciwieństwie do niewielkiej grupy zaprojektowanych kolonialnych miast późnośredniowiecznych czy kilkuset miast w Polsce [Gehl 2009, s. 39–40].

Powstało nie tyle z potrzeby, ile z możliwości założenia gospodarstwa w nowym miejscu, kształtowanym przez przybyłych osadników z zachodniej Norwegii oraz Skandynawii, czyli przez norweskich Wikingów i Celtów, i kolejnych mieszkańców w procesie bezpośredniej urbanizacji [Gehl 2009, s. 41].

Miasto Reykjavik przez wiele stuleci ewaluowało na bazie osady. Stopniowy proces pozwolił na ciągle dostosowanie i adaptację fizycznego środowiska do funkcji miejskich. Obecnie najstarsza część miasta znajduje się w jednej z dziesięciu dzielnic, tj. *Miðborg*, i jest nim główny plac stolicy – *Austurvöllur*. Tysiąc lat temu znajdowały się tu pola uprawne pierwszej islandzkiej osady i pasły się tam owce, aż do czasu wprowadzania zabudowy. Mimo to do dziś miasto to ma charakter wioski, gdyż jego cechą charakterystyczną są górujące nad niską zabudową mieszkalną wieże kościołów, a o chęci zmiany małomiasteczkowego charakteru stolicy i rozwoju miasta obecnie może świadczyć kilka współczesnych drapaczy chmur.

ZABUDOWA

Dominantą i największą ozdobą wspomnianego placu jest katedra luterańska – isl. *Dómkirkjan* (ryc. 2) oraz budynek Parlamentu – isl. *Alþingi*.

Niewielkich rozmiarów, regularny kościół *Dómkirkjan* zlokalizowany jest w pld.-wsch. części centrum Reykjaviku. Przypuszcza się, że w tym miejscu już od IX w., kiedy przybyli piersi osadnicy, istniało jakieś założenie sakralne, tak jak w przypadku innych islandzkich kościołów. W XIII w. w tym miejscu znajdował się pierwszy obiekt mieszczący kościół chrześcijański. Jest on bardzo ważny dla stolicy i Islandii, uznany został za narodowy.

W 1787 r. nadworny architekt Danii Andreas Kirkerup dostał zadanie zaprojektowania świątyni *Dómkirkjan* w stylu klasycystycznym. Rozpoczęte w 1789 r. prace budowlane, prowadzone przez duńskich budowniczych, ukończono dopiero w 1796 r. Już w trakcie budowy wymieniano dach, a po 20 latach trzeba było przeprowadzić gruntowny remont. W następnym stuleciu w latach 1846–1848 r. duński architekt Laurits Albert Winstrup³ przebudował kościół, powiększając go dwukrotnie. To on uznany został za nowego projektanta katedry. Obecnie oglądamy katedrę po remontach przeprowadzonych w końcu XX w. Po ostatnim remoncie dodano nową fasadę i wystrój wnętrza. Budynek jest inny od typowych, krytych czerwoną dachówką kościołów islandzkich. Skromna fasada ozdobiona jest emblematem duńskiego króla Chrystiana VIII – wpisane w okrąg znaki CVIII i datą ANNO 1847 oraz dzwonnica.

³ [http://da.wikipedia.org/wiki/L.A. Winstrup](http://da.wikipedia.org/wiki/L.A._Winstrup)

Ryc. 2. Islandia, kościół Dómkirkjan (fot. Autorki, VI 2011)

Fig. 2. Iceland, Church Dómkirkjan (photo by author, VI 2011)

ROZWÓJ MIASTA

Od XIII w. osada rozwijała się dzięki działającemu na sąsiedniej wyspie Viðey zakonowi św. Augustyna. Dobrze funkcjonujący katolicki klasztor został tu założony w 1225 r. prawdopodobnie z inicjatywy Thorvaldura Gissurarsona, który mianował się kanonikiem i prowadził go aż do swojej śmierci w 1235 r.⁴ Później klasztor istniał jeszcze do czasu najazdu na wyspę duńskich wojsk w 1 poł. XVI w., a w roku 1539 został zniesiony po wprowadzeniu w Islandii reformacji. Wyspa Viðey zasłynęła także jako miejsce zamieszkania Skúlio Magnusson, żyjącego w latach 1711–1794, który był duńskim gubernatorem (namiestnik), ale także islandzkim patriotą⁵.

Drugi okres rozwoju Reykjavíku przypada na XVIII w., kiedy to urząd namiestnika Islandii objął Skúlio Magnusson⁶. Dzięki niemu powstała w obecnej

⁴ http://is.wikipedia.org/wiki/%C3%9Eorvaldur_Gissurarson

⁵ Ziętowski 2002; http://www.islandia.org.pl/artykuly/2002/wyspa_videy.html

⁶ Znacząca postać w historii Islandii, pionier industrializacji, islandzkiej niepodległości.

stolicy pierwsza Fabryka Wełny Inréttingar, a z nią magazyny, warsztaty i mieszkania dla robotników zatrudnionych w nowych miejscach pracy. W tym czasie zbudowano pierwszą brukowaną ulicę. Dzisiejsza *Aðalstræti*, przebiegająca na północny zachód od centrum, jest najstarszą ulicą Reykjavíku. Przy tej ulicy pod numerem 10 zachował się do dziś najstarszy dom w stolicy – *Fógetinn* (ryc. 3).

Dom wybudowany w 1762 r. przez Sikúliego Magnussona, jako część fabryki wełny, to drewniany, parterowy budynek wzniesiony na planie prostokąta, dłuższym bokiem równoległym do ulicy. Całość nakryta jest dwuspadowym dachem. Wnętrze składa się z sieni wejściowej usytuowanej na osi budynku ze schodami prowadzącymi na poddasze oraz dwóch izb. Z jednej z nich wychodzimy na tyły obecnego założenia. Obiekt był przez dwa lata restaurowany i rozbudowywany, a otwarty do zwiedzania został w 2006 r. Obecnie pełni funkcję ośrodka islandzkiego rzemiosła i projektowania.

Ryc. 3. Islandia, Dom *Fógetinn* (fot. Autorki, VI 2011)

Fig. 3. Iceland, House *Fógetinn* (photo by author, VI 2011)

Pozostałe zabytkowe budynki i dawne magazyny zaadaptowano na hotele, restauracje itp. Frontowy budynek został pozostawiony w pierwotnym kształcie, w jego izbach jest wystawa zdjęć Reykjavíku od 1700 r. W celu stworzenia dodatkowej powierzchni handlowej XVIII-wieczny obiekt został rozbudowany na tyłach o zaprojektowany w analogicznym kształcie budynek. W dobudowanej części znajduje się sklep *Kraum*⁷ oferujący bogaty asortyment w najlepszym islandzkim stylu.

⁷ Patrz: <http://kraum.is/>

Architektoniczne rozwiązanie połączenia pierwotnego założenia z nową częścią zostało zaprojektowane interesująco i odważnie. Dziedziniec między obydwooma budynkami na poziomie przyziemia został przeszklony. Nowy budynek jest otwarty na przekryty dziedziniec poprzez ażurową ścianę, co pozwoliło uzyskać otwartą przestrzeń handlową, do której światło wpada przez szklany dach. Dziedziniec i dobudowana część jest w całości podpiwniczona, a powierzchnia wykorzystana jest na galerię handlową tak samo jak przyziemie i poddasze.⁸

Magnusson nazywany „ojcem Reykjavíku” spowodował zarówno szybkie uprzemysłowienie regionu, jak i rozwój gospodarki. Sprawilo to, że niewielka dotychczas osada zmieniała się w większą, a następnie w miasto. W 1785 r. duński król przyznał liczącemu ok. 200 mieszkańców Reykjavíkowi prawa miejskie, a w 1796 r. utworzył centrum duchowe dla zjednoczonego luterańskiego biskupstwa Islandii, przeniesione tu z Skálholt⁹.

Do XIX w. Reykjavík składał się zaledwie z kilku ulic i przeważnie drewnianych domów i był nadal niewielkich rozmiarów miastem, w porównaniu z miastami europejskimi. Wiele jednak wydarzyło się przez dwa ostatnie stulecia do czasu, kiedy w roku 1920 Reykjavík został stolicą Islandii.

W roku 1845 ponownie powołano parlament Althing i zdecydowano się zbudować w Reykjavíku odrębną i samodzielną siedzibę rządu Islandii. Budynek parlamentu *Alþingishúsið* (isl. *Dom Althingu/parlamentu*) (ryc. 4) stanął prostopadle do frontu katedry *Dómkirkjan*, tworząc południową pierzeję centrum *Austurvöllur*. Obiekt został zaprojektowany przez duńskiego architekta Ferdinanda Meldahla (1827–1904)¹⁰ i wybudowany w latach 1880/1881. Rok ukończenia obiektu uwieczniono na fasadzie w formie inskrypcji. Dwukondygnacyjny budynek kryty jest niezbyt stromym dachem kopertowym, a zbudowany został z szaro-czarnego diabazu, miejscowej twardej skały magmowej. Starannie obrobione ciosy kamienne tworzą lico nietynkowanych elewacji wraz z narożnikami i zamknięciami otworów drzwiowych i okiennych. Elewacja frontowa jest siedmioosiowa, z głównym wejściem na środkowej osi podkreślonym balkonem i szczytem nad gzymsem wieńczącym elewację. Półokrągłe okna są zamknięte ciosami ukształtowanymi w formie lekkiego ostrołuku. Od frontu na piętrze cztery łuki okien wypełniają płaskorzeźby postaci będącymi personifikacjami opiekuńczych duchów ziemi Islandii. Patrząc od lewej: smoka, orła, byka i olbrzymia, mającymi chronić kraj przed władcami Danii.

W 1908 r. dokonano pierwszej rozbudowy budynku Parlamentu w kierunku południowym oraz założono na tyłach pierwszy ogród publiczny w kraju. Ostatnia rozbudowa, mająca na celu zwiększenie powierzchni biurowej parlamentu, nastąpiła w końcu XX stulecia. Do XIX-wiecznego budynku w 1999 r. dobudo-

⁸ Zob. <http://www.youtube.com/watch?v=mVKSrZGJkEY>

⁹ Z siedzibą biskupów w Skálholt wiąże się historia religii chrześcijańskiej w Islandii, która w 1000 r. uchwałą parlamentu Althingu przyjęta została jako religia państwa.

¹⁰ Czołowy zwolennik historyzmu w Danii, <http://pl.wikipedia.org/wiki/A1%C3%BEingish%C3%BAsi%C3%B0>

wano nowoczesny budynek ze szkła połączony z istniejącym. Użycie szkła jako materiału budowlanego na styku z wcześniejszym obiektem nie burzy jego pierwotnego wolno stojącego założenia, a zastosowanie na elewacjach także kamienia nawiązuje do istniejącego założenia. Nowa część nie przewyższa istniejącej zabudowy, co powoduje, że wtapia się w otoczenie, a zarazem jest tłem dla głównego budynku.

Ryc. 4. Islandia, Budynek Parlamentu Alþingishúsið (fot. Autorki, VI 2011)

Fig. 4. Iceland, Parliament Building Alþingishúsið (photo by author, VI 2011)

Na tyłach Parlamentu za pełnym murowanym ogrodzeniem znajduje się zaprojektowany i założony na pocz. XX w. ogród – Alþingisgarðurinn. Do maleńkiego ogrodu, gdzie rosną kwiaty, krzewy i drzewa, można wejść od lewej strony budynku Parlamentu przez furtkę wprowadzającą na okrężną ścieżkę.

Kolejny monumentalny obiekt pojawił się wraz z założeniem w 1911 r. pierwszego w Islandii uniwersytetu – Uniwersytetu Islandzkiego. Na początku Háskóli Íslands mieścił się w budynku Domu *Althingu* – Parlamentu, do 1940 r., zajmując pierwsze piętro, skąd został przeniesiony do wybudowanego w 1940 r. gmachu głównego. Autorem projektu był architekt państwowy – Islandii Gudjón Samúelsson.

Z Gudjón Samúelsson i jego ojcem, także architektem Samúelem Jónssonem, wiąże się trzeci okres rozwoju Reykjavíku. Na przełomie XIX i XX w. za czasów Samúela Jónssona, znanego z wiktoriańskich obiektów, które do dziś można zobaczyć, ruszyła budowa miasta. Wówczas też urodził się Gudjón Samúelsson (1887–1950), który wkrótce poszedł w ślady ojca. Była to kolejna osobowość Reykjavíku, którego działalność, w tym przypadku projektowa odcisnęła duże

piętno na urbanistyce i architekturze miasta. Potrzeba budynków państwowych dla niepodległego państwa, jakim się stała Islandia, spowodowała m.in. mianowanie Gudjóna w 1924 r. na pierwszego i ostatniego naczelnego architekta tego kraju. Projektując dla Islandii i mając wpływ na projektowanie innych, próbował znaleźć styl islandzki, tzw. styl narodowy¹¹. Zjawisko to wystąpiło także i w innych krajach. Próba stworzenia przez Gudjóna stylu narodowego powiodła się, a poszukiwania niepowtarzalnego stylu dla Islandii widoczne są we wszystkich projektach naczelnego architekta oraz w zatwierdzanych przez niego i wybudowanych za jego urzędowania innych budynkach. Styl ten przez innych określany był jako: art déco, neoklasycyzm, funkcjonalizm czy narodowy romantyzm.

Ryc. 5. Islandia, wodospad Svartifoss w Parku Skaftafell. Formacje bazaltowe przypominają organy w katedrze (fot. Piotr Strzeżysz) [<http://www.peron4.pl/rowerem-przez-tybet-i-inne-historie/>]

Fig. 5. Iceland, Svartifoss waterfall in Skaftafell Park. Basalt Formations resemble organs in the cathedral (Photo by Piotr Strzeżysz) [<http://www.peron4.pl/rowerem-przez-tybet-i-inne-historie/>]

¹¹ Styl narodowy opiera się na formach specyficznych dla danego państwa, będący nośnikiem idei narodowościowych. Próba stworzenia stylu narodowego była wynikiem rodzącej się świadomości narodowej, rosnącego zainteresowania historią i tradycją (w tym także architekturą ludową) i eklektycznej postawy ówczesnych architektów. Wykorzystanie wzorów z przeszłości nie było wystarczające, by uznać je za próbę stworzenia stylu narodowego; niezbędny był drugi czynnik – polityczny. M. Omilanowska, *Nacjonalizm a style narodowe w architekturze europejskiej XIX i początku XX wieku* [w:] *Nacjonalizm w sztuce i historii sztuki 1789–1950*, Warszawa 1998, s. 146. Próba stworzenia stylu narodowego w krajach peryferyjnych, takich jak Węgry, Skandynawia, Rumunia, Polska, pojawiły się na fali tzw. romantyzmu narodowego w latach 80. XIX w. http://pl.wikipedia.org/wiki/Styl_narodowy.

Oprócz gmachu uniwersyteckiego Guðjón zaprojektował w Reykjavíku dwie świątynie: katolicką katedrę Chrystusa Króla – Kristkirkja (1929) – w stylu neogotyckim i art déco, i Hallgrímskirkja. Drugi kościół, noszący nazwę od islandzkiego poety i duchownego Hallgrímura Péturssona, jest najbardziej znanym i najwybitniejszym dziełem tego architekta. Projekt został zamówiony w 1937 r., a podczas jego tworzenia autor zainspirowany był naturalnymi strukturami geologicznymi Islandii – bazaltowymi kolumnami wokół wodospadu Svartifoss¹² (ryc. 5). Frontowa fasada stworzona została na wzór naturalnie ukształtowanego krajobrazu, którą zwieńczono strzelistą wieżą, mierzącą 74,5 m i górującą nad miastem. Wieżę ukończono w 1974 r., już po śmierci głównego architekta, zaś całość została skończona w 1986 r. (ryc. 6.) Do dziś jest to najwyższy obiekt w Islandii i najbardziej rozpoznawalny symbol Reykjavíku, tak jak np. wieża Eiffla w Paryżu czy Big Ben w Londynie.

Ryc. 6. Islandia, kościół Hallgrímskirkja (fot. Autorki, VI 2011)

Fig. 6. Iceland, Church Hallgrímskirkja (photo by author, VI 2011)

Przez blisko 25 lat w Reykjavíku powstawały budynki zarówno pod nadzorem naczelnego architekta, jak i będące jego autorstwa. Dzieła te nadają charakter miastu, jego ulicom oraz wywierają wpływ na dzisiejszą architekturę. I tak pierzeje ulic centrum Reykjavíku, tzw. Starego Miasta, tworzą zabytkowe domy zachowane z 2 poł. XVIII w., XIX i z pocz. XX stulecia. Jest to typowa skandynawska zabudowa – urokliwe drewniane domy dwu-, trzykondygnacyjne, pomalowane na jasne kolory (niebieski, pistacjowy, czy nawet biały) bądź bardzo

¹² Svartifoss, tzw. Czarny Wodospad na tle bazaltowych kolumn (bazalty z pięknie wykształconym ciosem w postaci sześciokątnych słupów). Wodospad znajduje się na terenie Parku Narodowego Skaftafell.

jaskrawe barwy, np. czerwony (koralowy itp.). Każdy dom ma mniejszy lub większy detal przyciągający uwagę. Występuje on w postaci obramowań okiennych, gzymsów oraz ornamentów w szczytach w formie snycerki z motywem roślinnym, najczęściej w kolorze białym. Wyraziste kolory domów stosowane są powszechnie pod szarym niebem Islandii, podobnie jak innych krajów skandynawskich, np. w Norwegii.

NOWA ZABUDOWA REJKIAWIKU

Na tle tradycyjnej zabudowy subtelnie wpisuje się nowa zabudowa. Do jednych z pierwszych nowszych obiektów użyteczności publicznej należy postmodernistyczny budynek Ratusza. *Raðhús* usytuowany jest w północno-zachodnim rogu Tjörnin, miejskiego „stawu”. Bardzo oryginalna współczesna budowla wybudowana została według projektu Margrét Hardardóttir i Steve Christera¹³. Było to ich pierwsze znaczące dzieło tuż po założeniu Studio GRANDA. Kamień węgielny pod budowę położono w 1987 r., a uroczyste otwarcie ukończonego ratusza nastąpiło pięć lat później w dniu 14 września 1992 r. Architekci, których charakteryzuje szacunek dla tradycyjnych islandzkich materiałów budowlanych – kamienia, blachy i drewna, a prace utrzymane są w duchu tradycji modernistycznej (Nordic)¹⁴, zaproponowali surowy betonowy obiekt, doskonale wpisujący się w otoczenie.

Przy tym obiekcie można potwierdzić stwierdzenie Dariusza Kozłowskiego „że beton nie wymyślono dla architektury, że to architektura wymyśliła beton dla siebie”¹⁵. Betonowo-szklany budynek: betonowa konstrukcja i surowe ściany z wypełnieniami w postaci dużych przeszkleń, to światło i cień współgrające z wprowadzoną i przenikającą się przez architekturę tego obiektu wodą. I tak woda obok betonu i szkła jest jednym z głównych materiałów budowlanych tej architektury. Od południowej strony filary budynku i duża jego część zanurzone są w wodzie i odbijają się w jej lustrze, a do jednego z głównych wejść prowadzi kładka zawieszona nad wodą (ryc. 7).

Obiekt podzielony jest na część publiczną i zamkniętą, gdzie znajduje się Rada Miasta. Do środka ratusza, do części publicznej, może wejść każdy, a tu na poziomie tzw. piwnicy znajduje się kawiarnia, galeria – wystawa oraz można zobaczyć model topograficzny Islandii, czyli wielką, trójwymiarową mapę Islandii.

¹³ Studio GRANDA z siedzibą w Reykjavíku, w Islandii, założone przez małżeństwo zespół architektów w 1987 r. <http://studiogranda.is/>

¹⁴ Charakterystycznej m.in. dla takiego architekta, jak Alvar Aalto.

¹⁵ <http://www.scribd.com/doc/49384878/Trwa%C5%82o%C5%9B%C4%87-i-trwanie-architektury-betonowej>; Kozłowski 2002 r.

Ryc. 7. Islandia, Ratusz, *Raðhús* (fot. Autorki)

Fig. 7. Iceland, Town Hall *Raðhús* (photo by author, VI 2011)

Jak się okazuje, o szacunku do historycznej przestrzeni i wypełniającej jej architektury świadczy nie tylko wspomniany już najstarszy budynek, ale także wiele innych obiektów, oraz te ostatnio oddane do użytku publicznego.

REWITALIZACJE I ODBUDOWA

Będąc w Islandii i spacerując ulicami Reykjavíku miałam okazję zobaczyć dopiero co kończoną budowę rekonstruowanych historycznych budynków. Przy głównym placu w stolicy, na rogu ul. *Austurstræti 22* i *Lækjargötu 2* i *Nyja Bíó* odbudowano istniejącą tu wcześniej zabudowę, zniszczoną w pożarze w 2007 r. Były to budynki ważne z historycznego punktu widzenia i świadczące o tożsamości miejsca i kulturze materialnej.

Ryc. 8. Islandia, *Laekjargata 2* i *Austurstræti 22* [http://icelandreview.com/icelandreview/daily_news/First_Store_Opens_in_New_%E2%80%9COld%E2%80%9D_Reykjav%C3%ADk_Houses_0_378054.news.aspx]

Fig. 8. Iceland, *Laekjargata 2* and *Austurstræti 22* [http://icelandreview.com/icelandreview/daily_news/First_Store_Opens_in_New_%E2%80%9COld%E2%80%9D_Reykjav%C3%ADk_Houses_0_378054.news.aspx]

Ryc. 9. Islandia, *Austurstræti 22* (fot. Autorki)Fig. 9. Iceland, *Austurstræti 22* (photo by author)

Pierwszy dom przy *Austurstræti 22* został wzniesiony w 1801 r. Pierwotnie zbudowany był z masywnego drewna – bali i z waty z mchu. Pierwotnie był domem dla najwyższych urzędników rządu duńskiego, przekształcony później na sąd, posterunek policji, więzienie wraz z mieszkaniami dla urzędników, później mieściły się tam sklepy, restauracja oraz nocny lokal. Pięćdziesiąt lat później, w 1852 r. został wybudowany na rogu ulic mały jednorodzinny domek z poddaszem dla kupca. Trzeci obiekt w podwórzu – kino *Nýja BIO* – zaprojektowany w stylu nawiązującym do secesji, został wybudowany w 1918 r. z nowego wówczas w Islandii materiału budowlanego – betonu zbrojonego. Uszkodzony podczas wspomnianego pożaru, został rozebrany (ryc. 8, 9).

W 2008 r. został rozpisany konkurs na projekt na nowy plan w centrum miasta. Konkurs ten wygrał zespół składający się z architektów *Argos*, *Gullinsnið* i *Studio Granda*; jest to ostatnia praca autorów budynku *Ratusza*. Prace budowlane rozpoczęto w 2009 r., ale jeszcze przed rozebraniem spalonych budynków wykonano badania i prace archeologiczne.

Z budynku przy *Austurstræti 22* uratowały się i zostały zinwentaryzowane zwęglone szczątki murowanego kominka. Razem z kominkiem dom ten po starannych badaniach został odbudowany w dokładnie taki sam sposób jak oryginał, za pomocą tych samych materiałów, technik i narzędzi. Wygląd zewnętrzny domu z uwagi na to, że był wiele razy w czasie swego istnienia modyfikowany, otrzymał elewację z okresu, kiedy był w *prime*.

Jednoczesna rekonstrukcja trzech budynków, z uwagi na wykorzystanie powierzchni użytkowej, nie jest jednak dokładnie taka sama jak było to pierwotnie. Architekci poszli na wiele kompromisów, m.in. trzy pierwotne budynki miały różny poziom piwnicy. Podczas odbudowy wszystkie obiekty rozwiązane zosta-

ły koncepcyjnie razem, zaś poziom piwnic został wyrównany w celu wykonana połączenia między nimi umożliwiającego obsługiwane wszystkich budynków. Pierwszego czerwca 2011 r. burmistrz miasta Reykjavik – Jón Gnarr oficjalnie otworzył nowo odbudowany kompleks budynków.

WSPÓLCZESNE REALIZACJE

Na architekturę stolicy Islandii składa również wiele innych obiektów publicznych. Oprócz tych sprzed wieków są i nowsze, całkowicie nowoczesne realizacje. Takim zupełnie współczesnym obiektem, ostatnio budowanym w Reykjaviku jest sala koncertowa i centrum konferencyjne – *Harpa*. Obiekt, zaprojektowany został przez duńską firmę projektową Henning Larsen Architects, znalazł miejsce w starym porcie, pomiędzy centrum stolicy i Oceanem Atlantyckim. W trakcie projektowania koncepcja była konsultowana z islandzkim biurem projektowym Batterið Architects¹⁶ oraz z duńsko-islandzkim artystą Olafur Eliasson¹⁷ – projekt fasady. Obiekt budowany był w latach 2007–2011, ale jeszcze przed skończeniem w sierpniu 2011 r.¹⁸ stał się jednym z najważniejszych symboli miasta.

Ryc. 10. Islandia, *Harpa* (fot. Autorki)

Fig. 10. Iceland, *Harpa* (photo by author)

Jeden z autorów projektu Henning Larsen tak mówi o budynku:

Wewnętrzna struktura budynku tworzy oprawę dla kilku kluczowych funkcji. Od strony foyer prezentuje się jako masywna bryła mieszcząca główną salę koncertową z jej czerwonym wnętrzem. Ten wewnętrzny masyw będzie kontrastował z ekspresyjną i otwartą fasadą, tworząc w ten sposób dialog definiujący przestrzeń publiczną *Harpy*, kontynuującą poprzedzający budynek plac.

¹⁶ Zob. <http://www.arkitekt.is/?p=83>

¹⁷ Zob. <http://www.olafureliasson.net/works/Harpa.html>

¹⁸ Oficjalne otwarcie Sali koncertowej miało miejsce 13 maja 2011 r.

Projekt obejmuje także najbliższe otoczenie budynku – Harpa będzie się zaczynać jeszcze zanim goście wejdą do foyer, łącząc w ten sposób życie instytucji kulturalnej i codzienne funkcjonowanie miasta.

Cały budynek obejmuje charakterystyczna fasada z tafli szklanej, złożonej z kolorowych i bezbarwnych szkieł, w których odbija się i mieni słońce, niebo i woda oceanu. Projektujący fasadę autor inspirował się kolumnami z bazaltu charakterystycznymi dla Islandii, a efekt tej struktury widziany i odczuwany jest tak na zewnątrz, jak i wewnątrz (ryc. 10)¹⁹.

PODSUMOWANIE

Islandia nie tylko urzeka „dziewiczym” krajobrazem, ale także przestrzenią urbanistyczno-architektoniczną. Dodatkowo do otaczającego ją naturalnego, surowego krajobrazu są doskonale wpisane miasta i ciekawa architektura.

W artykule przedstawiłam tylko wycinek tego, co można zobaczyć w stolicy kraju. Na przykładach widać, że zarówno obiekty historyczne, jak i współczesne różnią się od tych znanych europejskich. Ze względu na te różnice oraz lokalizację i oryginalność islandzka architektura jest godna uwagi i zainteresowania.

PIŚMIENNICTWO

- Evans A., 2008. Islandia, Przewodnik turystyczny National Geographic, Warszawa.
- Gehl J., 2009. Życie między budynkami. Użytkowanie przestrzeni publicznych, Kraków.
- Kozłowski D., 2002. Trwałość i trwanie architektury (betonowe), XVII Ogólnopolska Konferencja Warsztat Pracy Projektanta Konstrukcji, Ustroń II 2002 r.
- Rajman J., 2006: Encyklopedia średniowiecza, Kraków.
- Ziętowski S., Wyspa Viðey, biuletyn Islandia 2/2002.
http://da.wikipedia.org/wiki/L.A._Winstrup
<http://www.islandia.org.pl/>
http://www.islandia.org.pl/artykuly/2002/wyspa_videy.html
http://is.wikipedia.org/wiki/%C3%9Eorvaldur_Gissurarson
<http://pl.wikipedia.org/wiki/Reykjav%C3%ADk>
<http://kraum.is/>
<http://pl.wikipedia.org/wiki/AI%C3%BEingish%C3%BAsi%C3%B0>
http://pl.wikipedia.org/wiki/Styl_narodowy
<http://www.scribd.com/doc/49384878/Trwa%C5%82o%C5%9B%C4%87-i-trwanie-architektury-betonowej>
<http://studiogranda.is/>
<http://www.youtube.com/watch?v=mVKSrZGJkEY>
http://translate.google.pl/translate?hl=pl&sl=en&u=http://en.wikipedia.org/wiki/Studio_Granda&ei=HI4gTsXZD8nItAa-kaCmAg&sa=X&oi=translate&ct=result&resnum=5&ved=0CDsQ7g

¹⁹ <http://www.dezeen.com/2011/08/25/harpa-concert-and-conference-centre-reykjavik-by-henning-larsen-architects>

EwBA&prev=/search%3Fq%3DMargr%25C3%25A9t%2BHardard%25C3%25B3tir%2Bi
%2BSteve%2BChristera%26hl%3Dpl%26sa%3DG%26rlz%3D1W1ADFA_pl%26biw%3D
1424%26bih%3D710%26prmd%3Divnso
http://icelandreview.com/icelandreview/daily_news/First_Store_Opens_in_New_%E2%80%9COLD%E2%80%9D_Reykjav%C3%ADk_Houses_0_378054.news.aspx
<http://www.dezeen.com/2011/08/25/harpa-concert-and-conference-centre-reykjavik-by-henning-larsen-architects/>
<http://www.arkitekt.is/?p=83>
<http://www.olafureliasson.net/works/Harpa.html>

THE HISTORY OF THE SETTLEMENT OF ICELAND AND REYKJAVIK ARCHITECTURE TO EXAMPLES

Abstract. The article is devoted to the Nordic country on the island, about which we hear mainly due to volcanic eruptions. The article, written under the influence of experience and fascination with Iceland and visually explored the space of its capital city, let me outline the historical background of settlement since the beginning of its existence on the island and make a few important objects related to the history of urban space and Reykjavik, the capital of one of the most beautiful islands on earth.

Key words: Iceland, Reykjavik, colonization, city, architects, architecture